

DIVADLO JÁRY CIMRMANA

Jana Mács Magdoňová a Jan Hraběta

PŘES ZÁBRADLÍ
K CIMRMANŮM

Přes Zábradlí k Cimrmanům

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

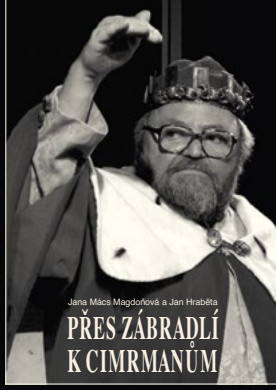

Jana Mács Magdoňová, Jan Hraběta
Přes Zábradlí k Cimrmanům – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

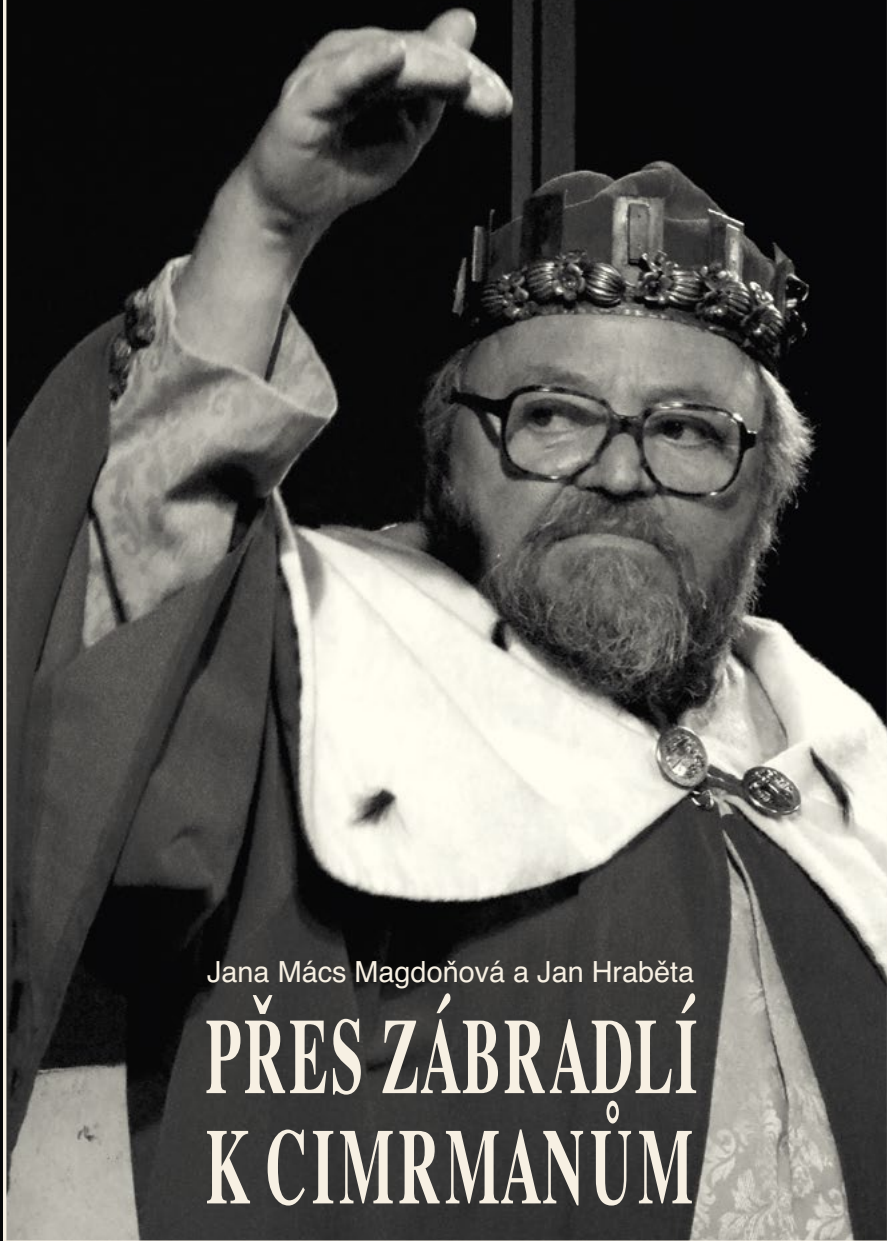
inscenační alba cimrmanum

Jana Mláčková Magdoňová a Jan Hraběta

PŘES ZÁBRADLÍ
K CIMRMANUM

DIVADLO JÁRY CIMRMANA

Jana Mács Magdoňová a Jan Hraběta

PŘES ZÁBRADLÍ K CIMRMANŮM

Zadní herec / 9 /

Nesnáším komunisty, to tam hlavně napiš / 13 /

Opravář vysavačů divadelním osvětlovačem / 16 /

 Nasvěcování kuchyně / 23 /

 Hraběta a Cimrmani, poprvé / 36 /

 Cimrmani a slepice se snášejí / 40 /

 Žebrácké brambory / 43 /

Dýchánky na Hrádečku a dopis Husákovi / 50 /

 Policejní výslech o Chartě bez Charty / 64 /

 Když se hraje do kopce / 71 /

 Tři Peachumové před kamerou / 83 /

To jsem zvědav, co tam bude tentokrát / 90 /

 Kam se na mě Hraběte / 105 /

 Nejdelší pauza / 114 /

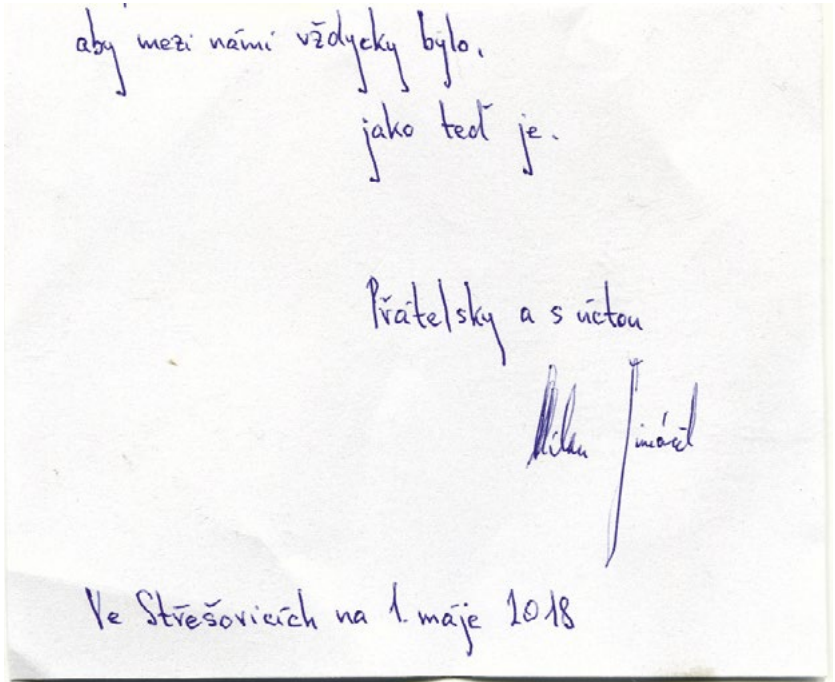
 Jednou to skončí, jako vše / 123 /

Hraběta umělcem sestavovatelem / 134 /

 Hrabětovo básnické střevo / 142 /

 Cimrmani o Hrabětovi / 146 /

Věnováno památce Milana Šimáčka, který se mnou začal tuto knížku psát,
ale osud mu nedovolil ji dokončit.

Tímto malým písmem Milan vše zapisoval.

Děkuji Janě Magdoňové, která nikdy nezapomněla zapnout diktafon,
aby mohla být tato knížka dopsána.

ZADNÍ HEREC

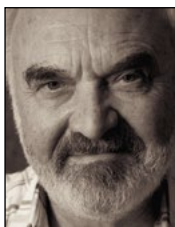
V Žižkovském divadle je herecká šatna v suterénu. Všichni se tam scházíme a převlékáme, jen Hraběta mezi nás nechodí. Má své místo v přízemí hned vedle jeviště, protože chůze po schodech ho bolí. Nad svou židli si nechal vyhotovit nápis ZADNÍ HEREC. Za předního herce se zřejmě nepovažuje. Ale je to pravda? Není. Mezi námi, co nemáme hereckou školu, Jan Hraběta vyniká přirozeným, samozřejmým a osobitým projevem, který má od pánaboha.

Je dobré, když divadlo poskládá svůj herecký soubor tak, aby v něm byly zastoupeny různé povahy a typy, a nejlepší je, když jsou to nezaměnitelné osobnosti. Hraběta takovou osobností je.

V Divadle Na zábradlí působil v jeho vrcholné éře jako osvětlovač. Mohlo se klidě stát, že by zůstal napařádkem za zády diváků, oddělen od nich sklem kabiny. Ale naštěstí se stalo, že jsme ho vypudili na jeviště, abychom vyzkoušeli, jestli zachutná reflektorům i z druhé strany. Přijaly ho jako starého známého. A stejně dobře ho pak přijaly televizní a filmové kamery.

Tato knížka vám o něm řekne víc.

Jsem rád, že ho máme.

ZDENĚK SVĚRÁK
principál
Divadla Jára Cimrmana

Honza Hraběta je elektromechanikem, osvětlovačem, šoférem, domovníkem, asistentem režiséra, řezbářem, (ne)hercem a Cimrmanem. Je to člověk přímý, férový, miluje srandu a nesnáší komunisty. Svou ženu Vlastičku oslovuje kočko a bez ní si nevybaví jedině datum. A dodnes umí sáhodlouhý monolog Huga Pludka ze hry Václava Havla Zahradní slavnost.

„Já? Kdo jsem já? No tak podívejte, já nemám rád tak jednostranně stavěné otázky, vážně ne! Copak se lze takto zjednodušujícím způsobem tázat? Ať na takovéhle otázky odpovíme jakkoli, nikdy nemůžeme postihnout celou pravdu, vždycky jen nějakou její omezenou část: člověk – to je něco tak bohatého, složitého, proměnlivého a mnohotvárného, že neexistuje slovo, věta, kniha, nic, co by ho mohlo v celém rozsahu popsat a obsáhnout. V člověku není nic trvalého, věčného, absolutního, člověk je neustálá změna, hrdě znějící změna, ovšem! A dnes už není doba statických a neměnných kategorií, kdy A bylo jen A a B vždycky jen B; dnes dobře víme, že A může být často zároveň B a B zároveň A; že B může být B, ale i A a C; stejně jako C může být nejen C, ale i A, B a D; a že za jistých okolností může dokonce F být nejen O, Q, Y, ale třeba i Ř! Sami jistě cítíte, že to, co cítíte dnes, jste necítili včera, a to, co jste cítili včera, necítíte dnes, ale budete to cítit zase třeba zítra; zatímco to, co ucítíte pozítří, jste možná ještě vůbec nikdy nepocítili! Cítíte to? A není těžké pochopit, že ti, kteří dnes chápou jen dnes, jsou jen jiným vydáním těch, kteří včera chápali jen včera, zatímco, jak víme, je nutno dnes chápat i tak nějak to, co bylo včera, protože nikdo neví, jestli to náhodou nepřijde zase zítra! Pravda je stejně složitá a mnohotvárná jako všechno na světě – magnet, telefon, Branislavovy verše, magnet – a všichni jsme tak trochu to, co jsme byli včera, a trochu to, co jsme dnes; trochu to i nejsme; všichni vůbec pořád tak trochu jsme a pořád tak trochu nejsme; někdo víc jsme a někdo víc nejsme; někdo jenom jsme, někdo jsme jenom a někdo jenom nejsme; takže žádný z nás úplně není a každý zároveň není úplně; a jde jen o to, kdy je lépe víc být a míň nebýt a kdy je naopak lépe míň být a víc nebýt; ostatně ten, kdo příliš je, může brzy vůbec nebýt, a ten, kdo za určité situace umí do jisté míry nebýt, může zas o to lépe za jiné situace být. Nevím, jestli vy chcete víc být nebo víc nebýt, a kdy chcete být a kdy nebýt, ale já chci být pořád, a proto musím pořád tak trochu nebýt – člověka totiž, když občas tak trochu není, vůbec neubude! A jestli v tomto okamžiku poměrně dost nejsem, ujišťuji vás, že brzy budu možná daleko víc, než jsem kdykoli dosud byl – a pak si o tom všem můžeme ještě jednou popovídat, ale na poněkud jiné platformě! Mat!“

Možná i proto, že Havel a jeho hry jsou tenkou linkou, která se vine jeho životem. Havla poznal na začátku své kariéry u divadla. Role v Havlově hře mu otevřela dveře do českého disentu a později se stala i vstupenkou k Cimrmanům. Díky Havlovi se zamiloval do divadla, díky Cimrmanům miluje svůj život.

„Já stejně nevím, co tam chceš o mně psát. Ale rozhodně tam musí být, že nesnáším komunisty!“ *Sedíme v patře v kuchyni na starých vyřezávaných židlích u jídelního stolu. Dolévá mi skleničku červeného, jiné nepije. Pak se podrbe na hlavě: „Chceš říct vtip?“ – „No jasně.“ – „Vtip je v tom, že nemám moc rád vyprávění vtipů. Navíc my starší už si je často nepamatujeme. Nebo jména. Když si nemůžu vzpomenout na jméno, říkám tomu jménopauza. Vtipy mám rád, ale nejlepší je, když vyplynou samy od sebe. Když je u stolu sranda, a ne když se říká jeden za druhým. To mě nebaví.“ Znovu si usrkne ze skleničky. „Tak na co se mě chceš ptát dneska? Vždyť už jsem ti všechno řekl.“ Vytahuju z kabelky nahrávací zařízení, pokládám ho na stůl blíž k Honzovi a zapínám nahrávání.*

NESNÁŠÍM KOMUNISTY, TO TAM HLAVNĚ NAPIŠ

Dětství prožil Honza Hraběta za války. Po jejím konci rodinu tvrdě zasáhl nástup komunistů k moci. Na Honzovy desáté narozeniny mu odvěklí tátu do vězení. Když dnes říká, že nesnáší komunisty, je tohle první, ale rozhodně ne jediný důvod...

Ty jsi původně ze Zlína?

Jo, narodil jsem se ve čtyřicátém roce ve Zlíně. Můj otec byl baťovec. Dělal ve Zlíně. Tedy, on udělal ve Zlíně Baťovu školu.

Vlasta: Baťova škola práce.

Tu vystudoval a šel na nějakou provozovnu, začal na venkově prodávat botičky. Pak se dostal do Prahy, šel výš a výš. Byl dobrý v tom, že uměl prodat, uměl jednat s lidmi. Tak se dostal zpátky do Zlína k Baťům. Tam začal na nějakém nižším postu, ale postupně se vypracoval na vedoucího osobního oddělení pro zahraničí. V tom domě byl velice známá osoba. Já si dokonce matně vzpomínám, že jsem byl na tom zámečku, kde Baťa sídlil. Táta nás tam vzal. Když jsme hráli už potom s Cimrmany ve Zlíně, tak jsem se k těm Baťům dostal, jeli jsme tím známým výtahem, jeho kanceláří, a já jsem si uvědomil, že i můj táta jím často jezdíval. Strašně mě to dojalo. Vyjel jsem až na střechu a tam jsem se rozbrečel.

Takže tvůj táta pracoval přímo v tom mrakodrapu?

Ano. Na osobním oddělení měl na starosti zahraniční věci. Koho kam poslat.

Takže pozici měl dobrou?

Vím, že za války, když nebylo co jíst, jsme měli půl vany masa. Táta ho dával lidem. Nevím, kde ho sehnal, ale prostě to uměl, a pak ho rozdával lidem, kteří na něj neměli nebo ho nemohli jinde sehnat.

Ještě mám z té doby jednu vzpomínku. Mezi těmi baťovskými domečky byly kryty. Ne u všech. Ale vždycky když byl nálet a já jsem tam musel běžet, dostal jsem průjem. Houkaly sirény, ze vzduchu se snášely stříbrňáky, takový staniolky kvůli radarům. A já se tam vždycky podělal.

Jak dlouho jste tam žili?

V roce 1945 tatínka vyhodili, on se s firmou Baťa soudil. Přerušili všechny styky s dovozci a táta byl proti tomu. Byl tam nějaký komunista, Kijonka se jmenoval. Pamatuju si, že s tím se táta soudil. Já byl malý, bylo mi pět let. Ale pak, protože měl dobré kontakty a vyznal se, začal dělat pro švýcarskou firmu Ciba, která vyráběla barviva a léčiva. A kvůli tomu tátu zavřeli.

Proč pracoval pro švýcarskou firmu?

Prostě hledali, jak nám vzít majetek. Měli jsme velký byt, auto, chatu. Všechno nám sebrali a tátu zavřeli za podvracení republiky. U soudu dostal jedenáct let.

Kdy to bylo?

Přesně na moje desáté narozeniny, v roce 1950. Sebrali ho a zavřeli. Byl v Oslavanech u Brna v dolech. Mohli jsme za ním přijít za celou dobu jen asi dvakrát. Celé to bylo obehnané drátem, hlídali tam vojáci se psy. Byly tam jen takové dřevěné lavice, stoly, kde jsme mohli tu hodinu, nebo jak dlouho, společně sedět. Jeli jsme tam vlakem, s přestupy, v noci. A pak nás nechali půl hodiny si promluvit. Dalo se tam šoupnout pod stolem flašku slivovice, kus špeku nebo něco takového. Táta nám vyprávěl, jak ti místní horníci byli některý dobrý a nosili jim tam jídlo, a jiný svině, co je práskaly.

Jak dlouho tam byl?

Tři roky. A celou dobu to byla vyšetřovací vazba, což už bylo protiústavní i za komunismu. Nakonec mu pomohla ta firma Ciba, táta na odvolání dostal z jedenácti let tři a ty už se započítaly z té vyšetřovací vazby. Tak se po třech letech dostal ven.

Poznával jsi ho?

Když přišel, najednou to byl jakoby cizí člověk. Museli jsme si trochu zvykat.

Měl jsi třeba ve škole problémy s tím, že táta byl ve vězení?

Já chodil do školy ve Vršovicích, tam jsme měli ten velký byt. Když nás přestěhovali do malé garsonky v Dejvicích, jak tátu zavřeli, přišel jsem do nové školy. Už si nepamatuju, jak se ta paní ředitelka jmenovala, ale řekla mi, že kdyby mi někdo ubližoval, mám za ní přijít. Takže ve škole jsem potíže neměl. Jen jsem se teda moc dobře neučil. Tak jsem se nakonec šel vyučit elektromechanikem.

Nedávali ti ani žádné přezdívky?

Všichni mi vždycky říkali Hrábě nebo Felix.

Felix?

No, když jsem jel na dětský sokolský tábor, maminka mi vyšila na polštář kocoura Felixe. Od té doby mi nikdo jinak neřekl.

Vlasta: I já jsem ho poznala jako Felixe. Někteří mu tak říkají dodnes. To je pravda.

Vyprávěl táta o vězení?

Vyprávěl hlavně o těch dolech, jak tam byli práškači. On se dostal do takové party, spíš speciální, kde nerubali, ale dělali takové větrací šachtičky. Vrátil se hodně hubený. A vymlátili mu tam zuby.

Vlasta: Zhubl tam třicet kilo.

Když se vrátil, co pak dělal?

Vlasta: Dělal v dolech na Kladně.

To bylo bezvadné, protože jsme měli uhlí zadarmo. Jenomže jsme bydleli ve čtvrtém patře a do sklepa bylo jedno patro dolů. Přivezli čtyřicet metráků uhlí, vyložili to na ulici a my s bráchou jsme to v kyblíku nejdříve nosili dolů do sklepa a pak zase všechna ta patra nahoru.

Komunisty nemáš rád kvůli tátovi?

Pochopitelně to hraje roli, ale vůbec, co napáchali, prokristapána. Kolik lidí povraždili. Táta, to byl jen případeček, když se to porovná s těmi hrůzami, co dělali. My jsme přišli o majetek, na tři roky o tátu, ale byli na tom lidi hůř. Proto je nenávidím.

OPRAVÁŘ VYSAVAČŮ DIVADELNÍM OSVĚTLOVAČEM

V 50. a začátkem 60. let Honza Hraběta dospívá, dokončuje studia a nevyhne se vojně. Hlavní ale je, že si oklikou a shodou náhod poprvé přičichne k opravdovému profesionálnímu divadlu, Divadlu Na zábradlí. Samotné divadlo v té době funguje jen pár let. Vzniklo v roce 1958, tedy když Honzovi Hrabětovi bylo osmnáct let. Jeho první uměleckou štaci zároveň pomáhala založit Helena Phillipová, která o necelých deset let později spoluzakládala Divadlo Járy Cimrmana.

Měl jsi vždycky blízko k umění?

Šel jsem na to trochu oklikou. Nejdřív jsem se vyučil elektromechanikem, ale po vojně jsem se přihlásil na večerní uměleckou školu. Udělal jsem zkoušky a přes rok jsem tam docházel po večerech. Pak přišla nabídka dělat osvětlovače na Zábradlí, tak jsem toho nechal.

Jak tě napadlo vrátit se po vyučení a po vojně znovu do školy? A ještě do umělecké?

Já ti to řeknu. Její milenec, kterého měla přede mnou, dělal večerní gympl, tak mi to nedalo. A řekl jsem si, že musím taky něco vystudovat.

Vlasta: On to byl jeho kamarád, na svatbu mu šel za svědka. Nebyl to žádný sok.

A proč zrovna výtvarná škola?

Nevím.

Vlasta: On byl nadaný.

Ale vyučil ses elektromechanikem. Opravoval jsi vysavače. A najednou ses rozhodl jít na uměleckou školu?

To nebylo najednou, nějakým lusknutím prstů. Líbily se mi obrazy. Tichý, Lhoták, Schikaneder. Tam někde to vzniklo.

Co jsi od té školy čekal? Čím jsi chtěl být? Nebo tě prostě zajímalo umění?

Jednak to byla výborná škola, byli tam skvělí učitelé. A pak je ta střední průmyslovka na Hollarově náměstí. Na rohu byla, možná ještě je, hospoda. Takže jsme s pány učiteli po vyučování chodili do hospody. Tam jsem začal opravdu poznávat krásy Picassa a dalších.

Kolik ti bylo?

Na to potřebuji svou databázi. Vlasto?

Vlasta: Třiadvacet, čtyřadvacet?

Tak nějak. Bylo to po vojně, pochopitelně.

Vlasta: Nejvíc trpěl u písma.

No to bylo! Jednou z disciplín na škole bylo písmo. Písmo je fakt umění. Náš nejlepší písmák byl nějaký pan Menhart.

Oldřich Menhart?

Jo. Měl jsem od něj učebnici. To bylo úžasné. Viděli jsme i jeho originály. Písmo totiž musí být správně rozpálený. To znamená, že ne každé písmenko máš pravidelně milimetr od sebe. Některé je baculaté, některé je hubené. Rozpálený znamená, aby někde nebyly velké a někde malé mezery. Aby to prostě vypadalo hezky. Ten Menhartův originál byl prostě úžasný. Ale nenáviděl jsem to, protože mě to vůbec nebavilo. Bylo to opravdu náročné. To jsem ještě bydlel u rodičů. Byl tam i můj bratřík, který mě tehdy moc neměl rád.

Vlasta: Jo, já u toho byla.

Měl jsem tehdy napsat „G“.

Vlasta: To sis vybral sám, že budeš dělat „G“. A bylo obrovské, gěčko přes celý stůl.

Musel jsem ho pojmout nějak barevně a musel jsem si vymyslet tvar. Ráno jsem byl v práci, pak ve škole, přišel jsem domů a začal na tom dělat. Měl jsem to rozložené na stole. Už si nepamatuju, co se přesně stalo.

Vlasta: Jeho bratr přišel domů ožralej, ohřál si polívku a začal bryndat na to vymakaný „G“. Já myslela, že se zabijou. To bylo hrozný.

Ty jsi u Hrabětů bývala často?

Vlasta: Já jsem tam chodila, když rodiče odjeli na chatu.

A co jsi tam hledala?